

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Стор. 474. Стаття 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Касапоглу С.О. Реалізація норм кримінального процесуального права: монографія. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. 306 с.
3. Постанова ВСУ від 20 січня 2022 року (м.Київ) за номером № 398/2244/20 URL// <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=102765683&red=1000031659de32bcc79d88b70d1012f1b89c98&d=5>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-151>

ДОСВІД КОДИФІКАЦІЇ В КРАЇНАХ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОГО (ЗАГАЛЬНОГО) ПРАВА

Олійник Антон Вікторович

*аспірант кафедри міжнародного приватного права
та порівняльного правознавства,*

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Кодифікація є важливим способом упорядкування та систематизації нормативно-правових актів у різних правових системах світу. В англо-американській правовій системі, яка ґрунтується на прецедентному праві, процеси кодифікації мають свої особливості. Ці особливості пов'язані із історичними умовами становлення та розвитку англо-американської правової системи.

Англо-американське (загальне) право виникло в Англії в ранньому Середньовіччі. Як і багато інших ранніх правових систем, це право спочатку складалося зі звичаїв, але саме в Англії важливого значення набули процедури захисту прав, передбачених звичаєм. З розвитком феодальної держави процедурні засоби правового захисту з часом призвели до створення сучасної системи загального права, у якій права розглядаються як першочергові, і захищаються за процедурою. Тому, що стосується законодавства феодальної Англії, то судові прецеденти і статuti стали його основою і, відповідно, джерелами права. Розвиток правової системи права Англії обумовлював прийняття різноманітних судових рішень та статутів, і тому потребував певної систематизації, однак не передбачав їх систематизацію у вигляді кодифікації.

Сьогодні кодифікація законодавства в Англії залишається складним і суперечливим процесом, значною мірою обумовленим природою англійської системи загального права. Незважаючи на очевидну перевагу кодифікації в забезпеченні систематизації законодавства, доступності та передбачуваності права, вона не стала центральним елементом правової системи в Англії. Розвиток цього процесу нашоухується на низку концептуальних, практичних і політичних перешкод.

Однією з таких перешкод є небажання багатьох політиків та юристів здійснювати систематизацію законодавства, шляхом прийняття кодексів із за побоювання, що правова система втрапить свою гнучкість. Фахівці вважають, що кодекси обмежують гнучкість загального права, яке історично розвивалося через судові прецеденти, так як кодекси важко внести зміни без ухвалення нових законів, що знижує їхню адаптивність до нових викликів та потреб суспільства [1;2].

Як зазначають дослідники, в контексті англійської правової системи, де щоденно розвивається судова практика, можна виділити три моделі систематизації законодавства:

1. Рестатування без реформи – систематизація чинного права без внесення змін.

2. Обмежена реформа з подальшим рестатуванням – спрямована на усунення неузгодженостей у правових нормах.

3. Глибока реформа – комплексне оновлення та упорядкування чинного права, що завершується створенням сучасного кодифікованого акта [3].

З огляду на ці моделі, в Англії переважає другий підхід, відомий як консолідація. Останній же варіант, який у повному обсязі відповідає принципам кодифікації, застосовується рідше через складність його реалізації саме у правовій системі Англії.

Таким чином, кодифікація в англійському праві залишається обмеженим явищем, поступаючись місцем консолідації та реформуванню окремих галузей. Це зумовлено традиційною орієнтацією англійського права на гнучкість, забезпечену прецедентами, та специфічними особливостями правотворчого процесу у Великій Британії.

Система англійського загального права стала основою правових систем у багатьох країнах світу - Нова Зеландія, Австралія, США та інші. Поряд з цим, сучасна правова система США має певні особливості і стає прикладом адаптації своєї правової системи до сучасних реалій, що забезпечує в цілому життєздатність та гнучкість загальної системи права.

Правові системи інших країн, що ґрунтуються на англійському загальному праві, з часом настільки стали сильно відрізнятися від своєї батьківської системи, що в багатьох сферах правові підходи до формування законодавства та його застосування стали відрізнятися так само, як і у більшості країн континентального права. Дійсно, сьогодні, наприклад, Англія та Сполучені Штати мають так багато юридичних відмінностей, що їх іноді називають «дві країни, розділені спільним правом». В подальшому, як вважають фахівці, ця відмінність буде продовжуватися, у напрямку зростаючої ролі кодифікованих актів саме в США [4].

Хоча, в цілому США і відносяться до правової системи загального права, однак окремі штати мають великий відсоток елементів континентальної системи. Мова йде про ті штати, які у минулому були французькими колоніями. Варто також зазначити, що жодна із систем загального права в Сполучених Штатах не є технічно чистою системою загального права. Зрештою, США та багато штатів загального права мають незліченну кількість кодифікованих законів, які суди повинні враховувати. Але, незалежно від того, використовує суд загальне право чи застосовує статут, одне залишається незмінним у правових системах загального права США: принцип *stare decisis*. Отже, навіть якщо суд загального права тлумачить статут і не застосовує загальне право, попередні судові рішення щодо тлумачення цього самого статуту є прецедентом і, отже, обов'язковими. Це дуже велика відмінність від континентальної правової системи, в яких рішення судді щодо тлумачення тексту кодексу не є обов'язковим у подальших справах за участю різних сторін [5].

Однак, на відміну від Англії, американська правова система поступово адаптується до сучасних умов, зокрема через створення фрагментарних кодексів, які регулюють вузькі сфери суспільних відносин і які не є обов'язковими для застосування, проте слугують орієнтиром для законодавців. Наприклад: *Restatements of the Law*, є систематизованим викладом судових прецедентів, широко використовуються як довідковий матеріал, та кодекси, наприклад, *Model Penal Code* - слугує зразком для створення кримінальних кодексів у різних штатах. Також не можна не згадати *Uniform Commercial Code*, який регулює питання торгівлі, фінансових угод та інших аспектів комерційного права. Він є зразком для прийняття аналогічних актів у різних штатах. Наприклад, Федеральні правила цивільного процесу США *Federal Rules of Civil Procedure* є важливим прикладом кодифікації процедурних норм. Крім того, у США кодифікація адміністративного права здійснюється через Федеральний реєстр та Кодекс федеральних регламентів *Code of Federal Regulations*.

Отже, підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що кодифікація в англо-американській системі права має суттєві відмінності, які зумовлені історичними та структурними особливостями правових систем Англії та США. У США правова система характеризується більш широким застосуванням кодифікації законодавства. Це зумовлено необхідністю систематизації законів на федеральному рівні та рівні штатів.

Особливістю кодифікації в США є те, що вона не заміщує прецедентне право. Судові рішення, попри наявність кодексів, залишаються важливим джерелом права. Це дозволяє правовій системі бути більш гнучкою і здатною адаптуватися до потреб удосконалення правового регулювання суспільних відносин та застосування законодавства, зберігаючи баланс між систематизованими нормативними актами та розвитком права через прецеденти. У той же час, в Англії, де кодифікація застосовується в обмежених випадках, прецедентне право відіграє центральну роль у формуванні законодавства.

Література:

1. European Journal of Law Reform. Codification: A Civil Law Solution to a Common Law Conundrum? URL: https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/ejlr/2017/4/EJLR_1387-2370_2017_019_004_001
2. European Journal of Law Reform. Time for a Code: Reform of Sentencing Law in England and Wales URL: https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/ejlr/2017/4/EJLR_1387-2370_2017_019_004_004
3. European Journal of Law Reform. Codification: A Civil Law Solution to a Common Law Conundrum? URL: https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/ejlr/2017/4/EJLR_1387-2370_2017_019_004_001
4. Albert Roland, Kiralfy Mary, Ann Glendon Andrew D.E. Lewis Common law URL: <https://www.britannica.com/topic/common-law/Criminal-law-and-procedure>
5. Common law: Defining what it is and what you need to know URL: <https://legal.thomsonreuters.com/en/insights/articles/what-is-common-law>